

УДК 81'243'272

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/86-2-50>**Марія ПОГОДІНА,***orcid.org/0000-0003-4629-561X**старший викладач кафедри іноземних мов**Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба**(Харків, Україна) mariapogodina2902@gmail.com***Наталія ПУСТОВІТ,***orcid.org/0000-0003-2597-1885**кандидат філософських наук,**доцент кафедри іноземних мов**Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба**(Харків, Україна) npustovit17@gmail.com***Марія ЗАБУДЬКО,***orcid.org/0009-0001-3746-5747**викладач кафедри іноземних мов**Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба**(Харків, Україна) mariazabudko@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СЕРЕД ВІЙСЬКОВИХ КУРСАНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Геополітичні процеси, які зараз відбуваються у світі та в Україні зокрема, зумовили зростання міжкультурних контактів у всіх галузях нашого життя. Крім того, повномасштабна російсько-українська війна продемонструвала необхідність оновлення професійної підготовки майбутніх офіцерів. Тісна співпраця з країнами-партнерами, обмін військово-технічною інформацією потребують глибокої та якісної лінгвістичної підготовки військових фахівців. Проблема формування професійної міжкультурної комунікації у майбутніх офіцерів є вельми актуальною сьогодні, адже вона пов'язана не тільки з системою вищої військової освіти, а й з інтересами нашої країни на світовій арені. У зв'язку з цим максимально затребуваними для сучасних офіцерів є не лише спеціальні професійні знання, вміння та навички, а й уміння розуміти погляди та думки представників іншої культури, коригувати свою поведінку, долати конфлікти в процесі взаємодії, визнавати право на існування різних цінностей, норм поведінки, що є основою міжкультурної комунікації. Оволодіння нею передбачає досягнення курсантами необхідного рівня міжкультурної мовної комунікативної компетенції, який має забезпечити можливість та успішність спілкування у типових мовних ситуаціях, які виникають у професійній та позапрофесійній діяльності. Ефективними технологіями, що сприяють формуванню міжкультурної комунікативної компетенції серед курсантів військових ЗВО визначено використання ситуативних методів навчання, засобів інтерактивного навчання, автентичних матеріалів, зокрема художніх й документальних відеофільмів. Ці інновації сприяють моделюванню міжкультурного середовища, наближеного до реального життя; демонструють екстралінгвістичні засоби та способи комунікації; встановлюють асоціативні зв'язки; навчають професійному спілкуванню на основі взаємозв'язку лінгвістичного, комунікативного та екстралінгвістичного факторів.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, майбутні офіцери, інноваційні технології вивчення іноземної мови.

Mariia POHODINA,

orcid.org/0000-0003-4629-561X

*Senior Lecturer at the Department of English Language
Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University
(Kharkiv, Ukraine) mariapogodina2902@gmail.com*

Nataliia PUSTOVIT,

orcid.org/0000-0003-2597-1885

*Ph. D. in Social Philosophy,
Associate Professor at the Department of English Language
Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University
(Kharkiv, Ukraine) npustovit17@gmail.com*

Mariia ZABUDKO,

orcid.org/0009-0001-3746-5747

*Lecturer at the Department of English Language
Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University
(Kharkiv, Ukraine) mariazabudko@gmail.com*

FORMATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE AMONG MILITARY CADETS IN ENGLISH CLASSES

Geopolitical processes currently taking place in the world and in Ukraine in particular have led to the growth of intercultural contacts in all areas of our lives. In addition, the full-scale russian-Ukrainian war demonstrated the need to update the professional training of future officers. Close cooperation with partner countries, the exchange of military-technical information require deep and high-quality linguistic training of military specialists. The problem of forming professional intercultural communication in future officers is very relevant today, because it is connected not only with the system of higher military education, but also with the interests of our country on the world stage. In this regard, the most demanded for modern officers are not only special professional knowledge, skills and abilities, but also the ability to understand the views and opinions of representatives of another culture, to adjust their behavior, to overcome conflicts in the process of interaction, to recognize the right to the existence of different values, norms of behavior, which is the basis of intercultural communication. Mastering it involves achieving the necessary level of intercultural language communicative competence by cadets, which should ensure the possibility and success of communication in typical language situations that arise in professional and extra-professional activities. Effective technologies that contribute to the formation of intercultural communicative competence among cadets of military higher educational institutions are the use of situational teaching methods, interactive learning tools, authentic materials, in particular, feature and documentary videos. These innovations contribute to the modelling of an intercultural environment close to real life; demonstrate extralinguistic means and methods of communication; establish associative connections; teach professional communication based on the relationship of linguistic, communicative and extralinguistic factors.

Key words: *intercultural communication, future officers, innovative technologies for learning a foreign language.*

Постановка проблеми. Сьогодні Україна прагне стати повноправним членом Євросоюзу та НАТО. Виходячи з цього, важливості набуває не тільки взаємодія окремих людей, але й взаєморозуміння окремих націй. Спостерігається інтенсифікація комунікативних процесів, основою яких є міжкультурна комунікація, яка виникає завдяки потребі народів у культурному порозумінні та бажанні пізнати духовний світ одне одного. Міжкультурна комунікація – це процес взаємозв'язку і взаємодії представників різних спільнот, під час якого відбувається обмін інформацією, досвідом, духовними цінностями різних типів культур. Основою цього процесу є розуміння та порозуміння, тобто здатність розуміти чуже і водночас бути зрозумілим, спілкуючись чужою мовою.

Міжкультурна комунікація вимагає, з одного боку, знання норм, принципів комунікативної поведінки в іншому соціокультурному середовищі, уміння переводити їх у площину міжкультурних відносин; а з іншого боку, формування специфічних якостей; здатності до емпатії та самооцінки. При цьому освіта, і в першу чергу мовна освіта, розглядається як основа для міжкультурної взаємодії на принципах демократії, рівних прав та можливостей. Навчання іноземної мови здебільшого розуміється як процес підготовки до діалогу культур, де зростає роль засвоєння не тільки мовних і мовленнєвих умінь та навичок, а й соціокультурної інформації про країну, мова якої вивчається, загальноприйнятих норм і способу життя, традицій та звичаїв, правил поведінки, законів, принци-

пів та цінностей суспільства, у якому функціонує мова. Таке розуміння ролі культури в навчанні іноземних мов зумовлює необхідність занурення в національно-мовний менталітет народу, духовно-культурний світ людини. Мова виступає тим культурним компонентом, який перетворює людей в народ, зберігає та передає традиції, знання та культуру. Тому мова та культура – це взаємопов'язані поняття, і розуміння культури є важливим для розуміння мови. Оволодіння курсантами іноземною мовою сприяє усвідомленню ними культурних особливостей країни, мову якої вони вивчають.

Аналіз досліджень. Питання міжкультурної іншомовної освіти відображаються в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких роботи Ф. С. Бацевич, О. Б. Бігич, І. О. Зимньої, Дж. Бернетт (J. Bennett), М. Бірам (M. Byram), Г. Хофстед (G. Hofstede), П. Худ (P. Hood), К. Нуталл (C. Nutall), Л. Серку (L. Sercu), Р. Вайсман (R. Wiseman). Їхні дослідження присвячені взаємодії, взаємозв'язку та взаємовпливу мови й культури, формуванню соціокультурної компетенції на заняттях з іноземної мови в навчальних закладах різних типів.

Також, в роботах сучасних науковців досліджувались окремі аспекти підготовки майбутніх офіцерів до міжкультурної комунікації у професійній діяльності. Так, Н. Калинюк та О. Діденко (Калинюк, Діденко, 2014) вивчали професійну комунікативну компетентність у контексті готовності офіцерів-прикордонників до професійної діяльності. І. Ковальчук (Ковальчук, 2018: 139–142) акцентувала увагу на використанні технологій критичного мислення у формуванні професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. В свою чергу, Л. Канова (Канова, 2006: 73–75) дослідила потенціал інтегрованого підходу у формуванні готовності курсантів військових закладів вищої освіти до спілкування на міжкультурному рівні.

Мета статті – висвітлити поняття та розкрити сутність міжкультурної компетенції; показати, що важливим компонентом культури виступає мова; визначити технології, що сприяють вихованню мовної особистості на заняттях англійської мови у контексті міжкультурної комунікації; надати практичні завдання та вправи для формування та розвитку міжкультурної комунікативної компетенції у військових курсантів на заняттях з англійської мови.

Виклад основного матеріалу. В період поглиблення процесів європейської інтеграції та тісної співпраці України з країнами-членами НАТО все більш актуальною стає проблема міжкультурної

комунікації військових фахівців у різних галузях професійної діяльності. Сучасний фахівець повинен володіти етикою міжкультурної комунікації, культурою поведінки та відповідними знаннями з історії, культури, традицій країни, з представниками якої працює. Розглядаючи поняття міжкультурної комунікації в аспекті проблеми діалогу культур, вважаємо за необхідне розкрити її сутність. Термін «міжкультурна комунікація» («cross-cultural communication») вперше згадується Д. Трагером і Е. Холлом у роботі «Культура як комунікація: модель та аналіз» («Culture as Communication: A Model and Analysis») 1954 року, які визначали її як «ідеальну ціль, до якої повинна прагнути людина у своєму бажанні якомога краще й ефективніше адаптуватися до навколишнього світу».

В наші дні міжкультурна комунікація є предметом вивчення для дослідників різних сфер науки, і кожна наука дає своє визначення даного поняття, але в загальному сенсі міжкультурна комунікація сприймається як спілкування людей, які є представниками різних народів та культур (Бацевич, 2007: 107). З цим визначенням згодна й А. К. Солодка, яка вважає, що міжкультурна комунікація – це сукупність різних форм взаємовідносин та спілкування між людьми та групами, що належать до різних культур (Солодка, Дем'яненко, Майборода, 2014: 24).

Значення успішної міжкультурної комунікації важко переоцінити. На думку дослідниці М. Галицької «при взаємодії культур можуть виникати ненавмисні збої у процесі комунікації і конфлікти, спричинені відмінностями вербальних і невербальних кодів у носіїв різних культур» (Галицька, 2014: 27). Коли людина опиняється в іншому культурно-мовному середовищі, вона відчуває так званий «культурний шок» через недостатнє знання національних цінностей і законів спілкування носіїв інших культур і мов. Щоб уникнути усіх непорозумінь потрібно мати вагомі знання тієї чи іншої культури (Кучмій, 2003: 53).

Міжкультурна комунікація характеризується тим, що її учасники під час прямого контакту використовують спеціальні мовні варіанти та дискурсивні стратегії, що відрізняються від тих, якими вони користуються для спілкування всередині своєї власної культури. Інколи міжкультурну комунікацію називають ще крос-культурною, оскільки вона описує явища перехресного, взаємного спілкування представників різних культур (Hinner, 1998: 9). На думку Подольської Є. А., міжкультурна комунікація – це процес взаємного зв'язку та взаємодії представників різних культур. Це специфічна суб'єкт-суб'єктна взаємодія,

у якій відбувається обмін інформацією, досвідом, уміннями й навичками носіїв різних типів культур (Подольська, 2006: 273). Сніца Т. Є. визначає поняття міжкультурної комунікації як культурно обумовлений процес, усі складові якого знаходяться у тісному взаємозв'язку з культурною чи національною приналежністю учасників процесу комунікації (Сніца, 2014: 147).

Міжкультурна комунікація базується, головним чином, на комунікації міжперсональній, що відбувається між носіями різних національних культур, які розуміють і визнають культурну ідентичність один одного. Ефективність та результативність такого діалогу залежить від рівня сформованості міжкультурної компетентності співрозмовників, яка включає в себе не тільки знання мови, а й загальнокультурні та специфічні знання про цінності, традиції, норми, стандарти поведінки прикриті чужій культурі.

Головним засобом досягнення взаєморозуміння в спілкуванні з представниками іншої культурної спільноти, безумовно, виступає мова. Вона перебуває в тісному взаємозв'язку з культурою, і як результат, накопичує, зберігає і відображає культурні здобутки народу, його досвід, систему світобачення, естетичні, моральні та духовні цінності. Зразки поведінки та реагування на ту чи іншу ситуацію передаються мовними кліше; соціально-історичні зміни в житті країни також знаходять своє відображення в мові, яка ретранслює їх через свої специфічні лексико-граматичні засоби та структури в усному та письмовому мовленні, наукових та художніх творах, прислів'ях, приказках, фольклорі.

Іноземна мова є одним з основних інструментів виховання мовної особистості, здатної до успішного спілкування. Це виховання реалізується шляхом впровадження креативних та інноваційних інтерактивних технологій, які сприяють розширенню творчого та наукового потенціалу курсантів у контексті міжкультурної комунікації. Інтерактивна діяльність включає організацію і розвиток діалогічного мовлення, спрямованого на взаєморозуміння, взаємодію, вирішення проблем. Ефективними є інформаційно-комунікаційні технології, проектні технології, робота в малих групах та парах, технології мовного портфоліо, ігрова діяльність, підготовка презентацій. Ситуативне моделювання також входить до складу технологій інтерактивного навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, загальне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповід-

ної ситуації (Кос, 2019: 119–126). Такі технології підвищують мотивацію майбутніх офіцерів до набуття ними необхідних компетенцій, та активізують освітній процес. Необхідно зазначити, що доцільним є використання автентичних матеріалів як джерела екстралінгвістичної та лінгвістичної інформації. Це можуть бути тематичні, красномовні, художні тексти, діалоги, вірші, пісні, інтерв'ю, аудіозаписи, відеоролики. Ефективною є робота зі статтями з періодичних друкованих та online-видань. Курсантам може бути запропоноване таке творче завдання, як написання редактору газети або автору статті листа, який відображає їх думки щодо прочитаного у відповідь на подану у статті тему. В цьому випадку відбувається зосередження уваги на різних аспектах суспільного життя і культури країни, стимулюються дискусії з актуальних питань, які висвітлюються в статтях.

Для презентації теми на початку заняття доцільним є використання культурологічного опитування Quick Customs Quiz за темою заняття. Курсанти читають запитання і вибирають відповідь, яка, на їхню думку, відображатиме дії мешканців англійських країн в тій або іншій ситуації. Наприклад, для презентації теми Meeting and Getting to Know People викладач може запропонувати таке завдання:

• *Read the situations. Choose the answer that you think most people in the United States or Canada would choose. There may be more than one answer.*

1. When people are introduced at a party they are
 - a. usually introduced with a title such as Mr., Mrs., Professor, or Dr.
 - b. usually introduced to people of the same gender.
 - c. introduced by both their first and last name.
 - d. introduced by their first name only.
2. When being introduced it is polite to
 - a. shake hands.
 - b. smile and bow.
 - c. kiss on the cheek.
 - d. look at the floor.

Після культурологічного опитування Quick Customs Quiz курсантам можна запропонувати питання для дискусії.

Заповнення порівняльних таблиць з наступним обговоренням є також ефективним завданням для розвитку навичок говоріння в контексті міжкультурної комунікації.

• *Look at the list of topics below. Notice which topics are acceptable or unacceptable in North America. Which topics would be acceptable in your country? Tell your partner.*

Acceptable Topics in North America	Unacceptable Topics in North America
1. The country the person is from (What is it like? How does it compare to the USA?) 2. What the other person is studying? (What are you studying at the university? What is your favorite subject?) 3. The work the other person does (What do you do? Do you like it?) 4. Family (So, are you married?) 5. Current events (Did you see the news last night?) 6. The weather (Uh-oh. It looks like it might rain.) 7. The event you are attending (So, do you like this band? How do you know Ann?)	1. How much money you have or make 2. How much someone paid for something 3. Sexual subjects 4. Class, status or racial issues 5. A person's age 6. A person's weight 7. A person's religion

• *What are acceptable or unacceptable topics in your culture? You can use topics from the chart or add new topics. Write below. When you finish, share with your groupmates.*

Acceptable Topics Unacceptable Topics

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

• *Look at the topics carefully and answer these questions.*

1. What are the differences between North American topics and topics from your country?

2. What does this tell you about the people of both countries?

3. What are the similarities and differences between the topics you listed and those used in North America?

Як ми вже зазначали, використання діалогів значно сприяє розвитку міжкультурної комунікації. Перед тим, як дати завдання скласти власний діалог, курсантам надаються моделі розмови. Ці діалоги слід відпрацювати по ролях усно, з відповідною мовою тіла та жестами.

Після відпрацювання діалогів-моделей по ролях, курсанти можуть розіграти діалоги з частково пропущеною інформацією. Викладач пропонує ситуації, в яких треба відповідати спонтанно. Такі діалоги найбільш приближені до природньої розмови, тому що учасники не знають, що їхній партнер збирається сказати. Діалоги з частково пропущеною інформацією є сходинкою до складання та презентації власних діалогів по заданим ситуаціям.

Робота в групах, дискусії, прийняття рішень довели свою ефективність в процесі розвитку навичок говоріння у контексті міжкультурної комунікації. Наприклад, вивчаючи тему Social Life, курсантам можна запропонувати таке завдання:

Work in groups of four. Each group will read the statement below and form an opinion. Two students will be for and two will be opposed. Here is the statement: "Smoking cigarettes in public should be illegal."

a. The students who support the statement should come up with a list of reasons why they support it. The two who oppose the idea should come up with a list of reasons why they don't support it.

b. Each side should try to convince the other. After 15 minutes of discussion, see if the group of four can reach a consensus opinion.

c. Each group presents its conclusion to the class and its reasons why they made that decision.

Для курсантів з більш розвинутими мовними компетенціями викладач може запропонувати завдання з використанням інтернет-ресурсів. Такі завдання спонукають до досліджень та аналізу, викликають питання та формують власні думки. Ось декілька прикладів таких завдань:

1. Do research about food and eating out in a country you choose. Present your information in a presentation or report. Enter any interesting idioms and phrases you find in your vocabulary journal and share them with the class.

2. Compare shopping practices in two countries. Find information about shopping in different countries. Share what you learn with your class.

Висновки. У сучасній методиці навчання іноземних мов все більшого значення набуває питання формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності. Актуальне завдання навчання іноземних мов як засобу комунікації між представниками різних народів і культур полягає в тому, що мови повинні вивчатися в нерозривній єдності зі світом і культурою народів. Подолання мовного бар'єру недостатньо для забезпечення ефективності спілкування. Майбутні офіцери повинні оперувати цією мовою лінгвістично, соціолінгвістично та прагматично. Важливо навчити курсантів спілкуватися усно і письмово, навчити створювати, а не тільки розуміти іноземну мову, адже володіння іноземною мовою, культурою спілкування, знання правил етикету, невербальних форм вираження є необхідними для військового фахівця в сучасних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ: Довіра, 2007. 205 с.
2. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 2. С. 23-32.
3. Калинюк Н. В., Діденко О. В. Професійна комунікативна компетентність у структурі готовності офіцерів прикордонників до професійної діяльності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2014. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2014_2_7 (дата звернення 21.03.2025).
4. Канова Л. П. Інтегрований підхід у формуванні готовності курсантів вищого військового навчального закладу до спілкування на міжкультурному рівні. *Актуальні проблеми професійно-педагогічної освіти та стратегії розвитку*: зб. наук. пр. учасн. Всеукр. наук.-практ. конф., 28-29 лист. 2006 р., Житомир: ЖДУ, 2006. С. 73-75.
5. Ковальчук І. С. Використання технологій критичного мислення у формуванні професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих військових навчальних закладах. *Зб. наук. пр. «Педагогічні науки»*. 2018. Вип. LXXXI, т. 2. С. 139-142.
6. Кос М. Основи імітаційного моделювання в процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів-сухопутників тактичного рівня як науково-педагогічна проблема. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2019. Вип. 92. С. 119-126.
7. Кучмій О.П. Міжкультурні комунікації: структура і динаміка процесів. *Культура народів Причорномор'я*. 2003. № 37. С. 52-55.
8. Подольська Є.А., Лихвар В.Д., Погорілий Д.Є. Кредитно-модульний курс культурології: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 368 с.
9. Сніца Т.Є. Міжкультурна комунікація як суспільний феномен. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2014. Вип. III. С. 146-153.
10. Солодка А. К., Дем'яненко О. Є., Майборода Р. В. Кроскультурна взаємодія: теорія, методологія, практика: монографія. Миколаїв: Іліон, 2014. 204 с.
11. Hinner M.B. The importance of intercultural communication in globalized world/M.B.Hinner. 1998. С. 17. URL: <http://www.bwl.tuFreiburg.de/english/forschung/Global/pdf/266> (дата звернення 10.03.2025).

REFERENCES

1. Batsevych F. S. (2007) Slovyk terminiv mizhkulturnoi komunikatsii. [Dictionary of intercultural communication terms] Kyiv: Dovira. 205. [in Ukrainian].
2. Halytska M. M. (2014) Mizhkulturna komunikatsiia ta yii znachennia dlia profesiinoi diialnosti maibutnikh fakhivtsiv. [Intercultural Communication and Its Importance for the Professional Activity of Future Specialists] Osvitolohichnyi dyskurs. 2. 23-32. [in Ukrainian].
3. Kalyniuk N.V., Didenko O.V. (2014) Profesiina komunikatyvna kompetentnist u strukturi hotovnosti ofitseriv prykordonnykiv do profesiinoi diialnosti. [Professional communicative competence in the structure of readiness of border guards for professional activities] Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2014_2_7 (data zvernennia 21.03.2025). [in Ukrainian].
4. Kanova L. P. (2006) Intehrovanyi pidkhid u formuvanni hotovnosti kursantiv vyshchoho viiskovoho navchalnoho zakladu do spilkuvannia na mizhkulturnomu rivni. [An integrated approach in forming the readiness of cadets of a higher military educational institution to communicate at the intercultural level] Aktualni problemy profesiino-pedahohichnoi osvity ta stratehii rozvytku: zb. nauk. pr., 4. 73-75. [in Ukrainian].
5. Kovalchuk I. S. (2018) Vykorystannia tekhnolohii krytychnoho myslennia u formuvanni profesiino-komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv u protsesi vyvchennia humanitarnykh dystsyplin u vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladakh. [The use of critical thinking technologies in the formation of professional and communicative competence of future officers in the process of studying humanitarian disciplines in higher military educational institutions] Zb. nauk. pr. «Pedahohichni nauky», LXXXI, 2, 139-142. [in Ukrainian].
6. Kos M. (2019) Osnovy imitatsiinoho modeliuvannia v protsesi profesiinoi pidhotovky maibutnikh ofitseriv-sukhoputnykiv taktychnoho rivnia yak nauково-pedahohichna problema. [The basics of simulation modeling in the process of professional training of future ground officers of the tactical level as a scientific and pedagogical problem] Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka. 92. 119-126. [in Ukrainian].
7. Kuchmii O.P. (2003) Mizhkulturni komunikatsii: struktura i dynamika protsesiv. [Intercultural communication: structure and dynamics of processes] Kultura narodov Prychornomoria. 37. 52-55. [in Ukrainian].
8. Podolska Ye.A., Lykhvar V.D., Pohorilyi D.Ye. (2006) Kredytно-modulnyi kurs kulturolohii: navch. posib. [Credit-modular course in cultural studies: study guide] Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. 368. [in Ukrainian].
9. Snitsa T.Ye. (2014) Mizhkulturna komunikatsiia yak suspilnyi fenomen. [Intercultural communication as a social phenomenon] Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. III. 146-153. [in Ukrainian].
10. Solodka A. K., Demianenko O. Ye., Maiboroda R. V. (2014) Kroskulturna vzaemodiia: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia. [Cross-cultural interaction: theory, methodology, practice: monograph] Mykolaiv: Ilion. 204 [in Ukrainian].
11. Hinner M.B. (1998) The importance of intercultural communication in a globalized world/M.B. Hinner. 17 - URL: <http://www.bwl.tuFreiburg.de/english/forschung/Global/pdf/266>